

Birkè Yosef, cap. 691, 2; Shut Zera Emet 3, 78

Il Birkè Yosef (fonte 1) si dichiara in dubbio su una meghillà scritta da una donna. La domanda è se la meghillà è equiparabile al sefer Toràh, e quindi non sarebbe consentito, o se non lo è, e la cosa è consentita. Il Birkè Yosef ritiene che sia kasheràh, per via di quanto hanno scritto le Tosafot, perché la ghemarà parla di Sefer Toràh, tefillin e mezuzot scritti da una donna, dicendo che sono invalidi, ma non, secondo le Tosafot, gli altri neviim e di conseguenza anche la meghillàh. La fonte del divieto è la vicinanza dei verbi legherete e scriverete nel primo brano dello Shemà.

Spiegano i chakhamim: chi ha la legatura (indossa i tefillin) scrive, chi non ha la legatura non scrive, e questo riguarda unicamente Sefer Toràh, tefillin e mezuzot. Ma il fatto che non si parli esplicitamente di meghillàh potrebbe non essere una prova, perché per molti aspetti la meghillàh è assimilata al Sefer Toràh. Il Rav ha-Magghid ritiene però che la similitudine valga solo per gli aspetti per cui è stata assimilata, e non per altri. Sebbene ci siano molti in disaccordo, visto che nella halakhàh precedente (Orach Chayim 691,1, fonte 2 che include anche parte della halakhàh successiva) lo Shulchan 'Arukh si esprimerà riportando come opinione generale, che non vi sia necessità di una lavorazione dedicata per la pelle della meghillàh, cosa indispensabile per la kasherut del sefer Toràh, e paragonabile alla scrittura della meghillàh da parte di una donna, non c'è motivo di vietare, perché sappiamo che la regola segue l'opinione generale riportata dallo Shulchan 'Arukh. E così scrive il Perì Chadash, che si autorizza a posteriori, e accogliamo quanto ha detto, come per chi ha scritto con la mano sinistra, che per i tefillin è motivo per invalidarli, come scritto nel cap. 32, mentre in questo caso è permesso a posteriori.

Rav Ovadiàh Yosef (Yabia' omer 8, 55; fonte 3) riporta una teshuvàh del Zera' Emet (3,78) su una meghillàh scritta da un minore. Un Sefer Toràh scritto da un minore è pasul (Yorèh De'ah 281,3), e lo stesso vale per i tefillin (Orach Chayim 39,1). Ma come abbiamo visto dal Rav ha-magghid l'equiparazione fra sefer Toràh e Meghillàh vale solo quando è esplicitamente ricordata. Per questo il Rambam nelle Hilkhot Meghillàh (2,9) parla dell'idolatra e dell'epiqoros, perché rivolgono la loro mente all'idolatria, ma non del minore. A priori tuttavia ci si deve preoccupare dell'opinione di R. Tam,

perché a priori per la meghillà ci si deve preoccupare di tutto ciò che può invalidare il Sefer Toràh anche a posteriori. Pur volendo accogliere l'opinione di R. Tam, questo varrà solo per le cose che invalidano il Sefer Toràh anche a posteriori, ma per le cose che invalidano il Sefer Toràh solo a priori, per la meghillà sarà possibile facilitare.

Chi aveva posto la domanda al Zera' Emet aveva portato un grande aiuto, riportando l'opinione del Mattèh Yehudàh, che considera valida una meghillà scritta da un minore o da una donna, perché se fosse stato vietato i poseqim certamente lo avrebbero ricordato. Il Peri Megadim (Orach Chayim 691, fonte 4) ritiene che ci sia una differenza fra una meghillà scritta da una donna, che è kesheràh, e quella di un minore che è pesulàh. R. Aqiva Hegher (Orach Chayim 691, fonte 5) ritiene invece che sia per la donna che per il minore sia pesulàh per l'analogia con il Sefer Toràh. Sha'arèh Teshuvàh (Orach Chayim 691, fonte 6) ritiene possibile che il Peri Chadash permetta solamente a posteriori, e se non è difficoltoso reperire un'altra meghillà, la legga senza berakhàh.

1) דין ב. או שכתבה עכו"ם וכו'. יש להסתפק אשה שכתבה מגילה, מי מדמינן לספר תורה להא נמי ופסולה, או דילמא 1) ספר תורה שאני, והמגילה כשרה. ולכאורה נראה להכשיר, ממ"ש התוס' בגיטין דף מ"ד, אהא דאמרינן סתו"ם שכתבן עכו"ם וכו' ואשה וכו' פסולין, שנאמר וקשרתם וכתבתם, כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה, וכו' דדוקא בסתו"ם דרשינן הכי וכו', אבל שאר נביאים לא. והוא הדין נימא גבי מגילה שכתבה אשה כשרה. אך אין ראיה מזה, דהא לכמה מילי מקישינן מגילה לס"ת. אבל ראיתי להרמב"ם שכתב פ"ב דמגילה דין ט' ואין העור שלה צריכה עבוד וכו'. וכתב הרב המגיד זה פשוט, שלא נזכר בה עבוד, ואינו כספר תורה אלא לדברים שהשווה בו, עכ"ל. וכפי זה אפשר להכשיר זו מגילה ניתנה ליכתב ביד אשה, שהרי לא הוזכרה הך פיסולא דאשה לכתבת המגילה, וכללא כיל לן הה"מ דאינה כס"ת אלא לדברים שהשווה בו. ואף דבהא דעבוד איכא רבוואתא דפליגי, מ"מ מרן סתם בסמוך כהרמב"ם, דאין העור צריך עיבוד לשמה. וידוע דדעת מרן כסברא דכתב בסתם. וכ"כ הפר"ח, דיש להכשיר בדיעבד, וכוותיהו נקטינן. ולסברת הרמב"ם כבר כתב הרב המגיד דאין לנו במגילה אלא מאי דאתמר בהדיא דהויא כספר תורה. וכן יש להביא ראיה ממ"ש הפר"ח, דאם כתב בשמאל יש להכשיר בדיעבד, אף דקי"ל בתפילין סימן ל"ב דין ה', דפסול, וה"ה במגילה זו שכתבה אשה דכשרה. ועמ"ש הר"ן גבי שרטוט שהאריך

2) ואין העור שלה צריך לעבד לשמה; וי"א שצריך עבוד לשמה. ... היתה כתובה על הנייר או על עור שאינו מעובד, או... שכתבה כותי או אפיקורס, פסולה

3) ומצאתי בשו"ת זרע אמת ח"ג (חאו"ח סי' עח) שנשאל בדין מגילה הכתובה על ידי נער קטן בן י"ב שנה אם כשרה היא... לצאת בה ידי חובה, וכתב, נראה שלפי דעת ר"ת שיש למגילה כל דיני ס"ת חוץ ממה שמפורש בגמרא להדיא לקולא, מגילה זו פסולה, וכדקי"ל ביו"ד (סי' רפא ס"ג) שקטן שכתב ס"ת פסול, והכי קי"ל באו"ח (סי' לט ס"א) לגבי תפילין. והמקור לזה בגיטין (מה ב), וה"נ לענין מגילה יהיה הדין כן, כיון דקטן לאו בר חיובא הוא, ולא בר מיעבד לשמה הוא. אבל להרמב"ם דס"ל שא"צ עיבוד לשמה במגילה, וכתב הרב המגיד, דה"ט משום שלא נזכר במגילה עיבוד לשמה, ואינה כס"ת אלא לדברים שהשווה לה. לפ"ז קטן כשר לכתוב מגילה, דלא בעינן כתיבה לשמה, וזהו טעמו של הרמב"ם (בפ"ב ה"ט) שכתב שאם כתבה עכו"ם או אפיקורס פסולה, ולא הזכיר "קטן", וה"ט משום דלשטתיה אזיל דס"ל שמותר לקטן לכתוב מגילה, ודוקא עכו"ם ואפיקורס שמחשבתם לעבודה זרה פסולים, אף על גב דלא בעינן במגילה כתיבה לשמה, משא"כ קטן דכשר ובש"ע (סימן תרצא ס"א) כתב דעת הרמב"ם בסתם, שאין עור המגילה צריך עיבוד לשמה, ואח"כ כתב דעת ר"ת בשם ויש אומרים, וקי"ל הלכה כסתם, וכן בסעיף ב' כתב כלשון הרמב"ם שאם כתבה גוי או אפיקורס פסולה, ולא הזכיר קטן, אלמא דקטן כשר לכתוב המגילה, ומאחר שמגילה אינה מן התורה ממש, נראה דאזלינן לקולא, דהא קי"ל ספיקא דרבנן לקולא. אלא דמ"מ נ"ל שנכון לחוש לכתחילה מיהת לדעת ר"ת, לפי מ"ש האליה רבה (סי' תרצא סק"ז) שכל שפוסל בס"ת אף

בדיעבד, יש לחוש בו במגילה לענין לכתחילה. וכתבתי בשו"ת זרע אמת ח"א (סי' ק), דה"ט שמכיון שדין זה, אם המגילה יש לה כל דיני ס"ת, שנוי במחלוקת הרמב"ם ור"ת, וכתב מהרא"י בפסקיו (סי' כג) "שהמדקדקים ומהדרים במצות יש להם לקיים דברי ר"ת", הילכך דיינו לחוש לדבריו במה שפסול בס"ת אף בדיעבד, אבל בדברים שבס"ת יש לחוש להם רק לכתחילה, נחתינן חד דרגא במגילה להקל אף לכתחילה. ומעתה לגבי קטן יש לחוש לדעת ר"ת לענין להחמיר לכתחילה. ואפריון נמטייה למעכ"ת (הרה"ג השואל) שמצא תנא דמסייע לן, הוא הרב מטה יהודה (סי' תרצא ס"ב) שכתב שקטן כשר לכתוב מגילה, אף על פי שפסול בס"ת מטעם שאינו בקשירה וכו', דמגילה שאני, ולכן לא מצינו לשום אחד מהפוסקים שהזכיר פיסול כתיבת אשה וקטן במגילה, שאלו היה פיסול בזה לא הוו שתקי מניה. ואף שהמעשה רוקח (ברי"ש הל' מגילה) האריך מאד בזה ופשיטא ליה לפסול מגילה שכתבה קטן, ופוסל ג"כ מגילה שנכתבה ביד שמאל, ותמה על הפרי חדש שהכשיר כתיבת שמאל בדיעבד וכו'. ע"ש. לפענ"ד העיקר כהפרי חדש להכשיר, שכיון שלא ביארו דבר זה הפוסקים אין לפסול אלא הדברים שנאמרו בפירוש לפסול. עכת"ד (המטה יהודה). ולכן אף ידי תכון עמו להכשיר בדיעבד מגילה שכתבה קטן. ע"כ.

עוד אבאר לך, ביו"ד [סימן] רפ"א סעיף ג' וד', ספר תורה עבד ואשה וקטן פסולים, דיליף מתפילין, יע"ש. ובמגילה... 4) אשה ועבד מחויבין על כל פנים בשמיעה, יכולין לכתוב, אבל קטן אף שהגיע לחינוך לא דמי לגדול, כמבואר בסימן תרפ"ט [סעיף ב' ומ"א ס"ק ד], פסול לכתוב

שכתבה עכו"ם. ולכאורה נראה דגם כתבה עבד ואשה פסול כמו בס"ת ותפילין ומזוזה. 6) ונראה דגם הפר"ח אפשר דלא 5) מכשי' אלא בדיעבד שכבר קרא בה אבל לא לקרות לכתחילה ונראה דאם יש למצוא אחרת בקל יקרא שני' בלא ברכה וה"ה בכתיבת אשה או קטן